

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Романовський Денис Сергійович

НАДАННЯ ДОГЛЯДУ НА НЕПРОФЕСІЙНІЙ ОСНОВІ ЗА ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В
УМОВАХ ВІЙНИ 115

Саїд Карім Бассемович

ВИЗНАЧЕННЯ КЛАСИФАЙД-АГРЕГАТОРІВ ТА ЇХ СТРУКТУРА: ПРАВОВІ РАМКИ ТА
ВИКЛИКИ ДЛЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ 119

Стрілець Михайло Ігорович

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДОГОВОРІВ НА НАДАННЯ ФРІЛАНС-ПОСЛУГ 122

Сухий Євген Олегович

ПРАВОВІ ЗМІНИ У СФЕРАХ ЖИТЛОВИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 125

Халдай Ілля Віталійович

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СТЯГНЕННЯ ЗБИТКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ 127

Шайхет Олена Петрівна

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ
ВІЙНИ 131

Шитков Єгор Олексійович

ОБ'ЄКТИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ 134

Якушев Станіслав Ігорович

ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ 137

СЕКЦІЯ 13. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубєва Неллі Юрївна

ВІДПОВІДАЧІ У СПРАВАХ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ МАЙНОВОЇ ШКОДИ 140

Андронов Ігор Володимирович

ПРО КОНКУРЕНЦІЮ ПРАВИЛ ПІДСУДНОСТІ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ 142

Волкова Наталія Василівна

СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ «БАЛАНС ЙМОВІРНОСТЕЙ» У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ:
ОКРЕМІ АСПЕКТИ 145

Бут Ілля Олександрович

ТЛУМАЧЕННЯ СУДОМ ЗАКОНУ ЗА ПРИНЦИПОМ CONTRA LEGEM: ДОСЯГНЕННЯ
СПРАВЕДЛИВОСТІ НА ПРОТИВАГУ ЗАКОННОСТІ 148

Дрогозюк Крістіна Борисівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ В РЕЖИМІ
ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ 152

Павлова Юлія Сергіївна

ВПЛИВ СУДОВОЇ РЕФОРМИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. 155

Полуніна Ольга Олександрівна

РОЛЬ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЗАХИСТІ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ. 157

Полюк Юлія Іванівна

ІГНОРУВАННЯ ІМУНІТЕТУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ: СУДОВА ПРАКТИКА ТА
ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ. 159

Припуляк Валерій Миколайович

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: УРОКИ ДЛЯ
УКРАЇНИ 162

Стоянова Тетяна Анатоліївна

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕДМЕТУ ДОКАЗУВАННЯ В СПРАВАХ ПРО ВИДАЧУ
ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 165

Цал-Цалко Юлія Юліївна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО СКРІНШОТУ В ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ. 168

Полук Юлія Іванівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

ІГНОРУВАННЯ ІМУНІТЕТУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ: СУДОВА ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Після початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України у 2022 році перед українською правовою системою постало питання забезпечення права на ефективний засіб юридичного захисту для жертв збройного конфлікту. З огляду на відмову РФ брати участь у судових провадженнях та загальне ігнорування міжнародно-правової відповідальності, українські суди почали формувати практику, що ігнорує традиційний підхід до імунітету держави.

Юрисдикційний імунітет держави базується на принципі суверенної рівності, закріпленому у Статуті ООН. Згідно з Конвенцією ООН про юрисдикційні імунітети держав та їхнього майна (2004), держава користується імунітетом від розгляду справ у судах іншої держави, крім випадків, прямо передбачених у самому документі. Україна та РФ не ратифікували цю Конвенцію, однак імунітет визнається на рівні міжнародного звичаєвого права. Втім, масові порушення норм *jus cogens* – заборони агресії, заборони воєнних злочинів та злочинів проти людяності – ставлять під сумнів можливість безумовного застосування імунітету в умовах збройного конфлікту.

Низка судових рішень 2022-2024 років стали поворотним моментом у підході української судової системи до державного імунітету. Якщо до цього часу суди зосереджувалися на аналізі можливості притягнення Держави Україна до відповідальності у зв'язку зі знищенням майна чи смертю осіб на тимчасово окупованих територіях, у зоні АТО чи ООС, то нова практика свідчить про розроблення підходу, за якого до відповідальності може бути притягнуто і державу, яка здійснює ефективний контроль над відповідними територіями [1, с. 22].

Перші кроки до ігнорування імунітету РФ пов'язуються з постановою Касаційного цивільного суду у справі № 308/9708/19 від 14 квітня 2022 року щодо можливості ігнорувати імунітет РФ та розглядати справи про відшкодування шкоди, завданої фізичній особі в результаті збройної агресії РФ [2], висновок якої фактично було підтримано в постанові Великою Палатою Верховного Суду від 12 травня 2022 р. у справі № 635/6172/17 [3]. КЦС ВС у справі № 428/11673/19 від 18 травня 2022 р. дійшов висновку, що підтримання юрисдикційного імунітету російської федерації позбавить позивача ефективного доступу до суду для захисту своїх прав, що є несумісним з положеннями п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4].

В міжнародній практиці питання ігнорування імунітету іноземної держави неодноразово обговорювалось, здебільшого створюючи основу для переходу від

концепції абсолютного імунітету держави до обмеженого, з виробленням подальших перспектив його подолання в конкретних випадках і за певних умов. Зокрема, Німеччина не має імунітету справах: *Ferrini v. Federal Republic of Germany* (Італія, 2004) – щодо компенсації жертвам воєнних злочинів Третього Рейху; *Prefecture of Voiotia v. Federal Republic of Germany*, (Греція, 2000) – щодо компенсації за втрату життя та майна в результаті масових вбивств мирних жителів села Дістомо (1944 р.). Верховний суд Греції виснував, що порушення імперативних норм матиме юридичні наслідки неявної відмови від юрисдикційного імунітету. Він обґрунтував, що делікти, які порушують норми імперативного міжнародного права, не можна вважати діями *jure imperii*, дійшовши висновку, що Німеччина, порушивши *jus cogens*, неявно відмовилася від свого імунітету [5].

У справі *Ferrini* Верховний суд Італії постановив, що хоча звичаєве право передбачає імунітет від юрисдикції іноземної держави для дій, які є вираженням її суверенної влади, такий імунітет має бути знято, якщо такі дії становлять міжнародні злочини. Порушення основоположних прав людини посягають на універсальні цінності, захищені нормами *jus cogens*, які знаходяться на вершині ієрархії норм у міжнародному правовому порядку, і, таким чином, мають прецедент над колізійним правом, включаючи державний імунітет [6].

Проте Німеччина подала заяву про порушення справи проти Італії в Міжнародному суді ООН щодо неодноразового нехтування юрисдикційним імунітетом Німеччини як суверенної держави італійськими органами садової влади. 3 лютого 2012 року судом було визнано, порушення Італією свого зобов'язання поважати імунітет, яким Німеччина користується згідно з міжнародним правом, дозволивши подати проти неї цивільні позови на основі порушень міжнародного гуманітарного права, скоєних Німецьким Рейхом між 1943 і 1945 роками [7].

У справі *Kazemi Estate v. Islamic Republic of Iran* перед судом було поставлене питання щодо можливості жертвам катувань та їхнім сім'ям подавати до суду на державних і урядових чиновників, які катують. Суд постановив, що національне законодавство про державний імунітет передбачає абсолютну заборону цивільних позовів проти іноземних держав та їхніх посадових осіб щодо тортур і право на створення винятку має парламент. Однак, в цій справі суддею було викладено окрему думку: «двозначне звичаєве право не повинно тлумачитися як таке, що блокує доступ до цивільного засобу правового захисту щодо того, що однозначне заборонено» [8].

Судовою практикою України наразі демонструється формування нової позиції щодо співвідношення державного імунітету та права на ефективний спосіб юридичного захисту, зумовлюючи одночасне виникнення труднощів в процесі виконання таких рішень. Основна проблема на національному рівні полягає у тому, що на території України майно РФ фактично або відсутнє, або перебуває у статусі дипломатичного (посольства, консульства), що унеможлиблює звернення стягнення через наявність імунітету від виконання. Рішення про стягнення залишається декларативним, без реального механізму реалізації.

Визнання судових рішень України на міжнародному рівні стикається, зокрема з проблематикою застосування багатьма країнами абсолютного або частково обмеженого імунітету іноземної держави у власних правових системах. Як наслідок рішень України проти РФ можуть бути сприйняті третіми країнами як такі, що прийняті з порушенням норм міжнародного публічного права, що призведе до відмови у їх визнанні. Окрім цього складності можуть виникнути й у встановленні юридичного зв'язку між РФ і активами, що підлягають стягненню.

Українська судова практика демонструє сміливу та інноваційну позицію: порушення РФ норм *jus cogens* позбавляє її права на імунітет у справах про відшкодування шкоди. Такий підхід є не лише правовим, а й моральним орієнтиром у системі міжнародного правосуддя.

Однак, без розробки та впровадження міжнародних інструментів виконання, національні рішення залишаються декларативними. Тому поєднання судової практики, інституційних змін та вироблення інструментів звернення стягнення на заморожені активи РФ є ключовою стратегією досягнення справедливості для жертв агресії.

Список використаних джерел:

1. Голубєва Н. Ю., Бут І. О., Полуніна О. О., Полюк Ю. І., Цал-Цалко Ю. Ю. Сучасні проблеми цивільного та цивільно-процесуального права (в частині цивільно-процесуального права) : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2023. 190 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/26554>
2. Постанова Касаційного цивільного суду у справі № 308/9708/19 від 14 квітня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104086064#>
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі № 635/6172/17 від 12 травня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104728593>
4. Постанова Касаційного цивільного суду справі № 428/11673/19 від 18 травня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104635313>
5. Judgement in Case of Ferrini v. Federal Republic of Germany, 11 March 2004: The Supreme Court of Cassation (Italy). URL: <https://www.internationalcrimesdatabase.org/case/1090/ferrini-v-germany/>
6. Judgement in Case of Prefecture of Voiotia v. Federal Republic of Germany, 04 May 2000: The Supreme Court of Greece. URL: <https://www.internationalcrimesdatabase.org/case/3247>
7. Judgement in Case Germany v. Italy: Greece intervening, 03 February 2012: Jurisdictional Immunities of the State. URL: <https://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/1231>
8. Judgement in Case Kazemi Estate v. Islamic Republic of Iran, 10 October 2010: Supreme Court Judgments. URL: <https://decisions.scc-csc.ca/scc-csc/scc-csc/en/item/14384/index.do>

Ключові слова: імунітет іноземної держави, юрисдикція, збройна агресія, виконання рішень, *jus cogens*, репарації

Keywords: immunity of a foreign state, jurisdiction, armed aggression, enforcement of decisions, *jus cogens*, reparations